

4. Uvarova, V. V. Suchasni problemy funktsionuvannya mizhnarodnykh bankivskykh liniy [Modern problems of functioning of international banking lines]. URL : www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1542/6565656619 [in Ukr.]

5. Rosiyskykh, K. Chy budut kredyuvaty banky малы i seredniy biznes? [Will banks lend to small and medium-sized businesses?] Proekt "Populiarna ekonomika: monitorynh reform". 2013. №12. S. 32-36. [in Ukr.]

6. Mizhnarodnyy valiutnyy fond [International Monetary Fund]. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4. [in Ukr.]

7. Natsionalnyy bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]. URL : <https://bank.gov.ua/control/uk/index>. [in Ukr.]

SUMMARY

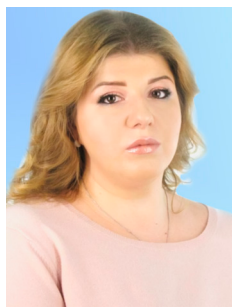
Olha O. Kruhlova, Stanislav V. Popko. Characteristics of the bank's credit line as a variety of financial service. The article analyzes the development of the financial services market in the global financial crisis. Due to the influence of modern civilized culture of developed European countries, the demand for credit and credit services has increased and needs adjustment, preventive regulation, because society does not have the skills to forecast and take into account economic changes in the country and the world as a whole. However, the financial awareness and legal awareness of consumers of banking services is generally not high, which is the reason for inadequate initiatives and improper implementation of credit relations.

Therefore, in light of the expanded demand for banking credit services, the authors emphasize that it is very important to study the characteristics of financial services, which will ensure adequate legal protection of private human rights in today's volatile economic environment. The authors analyze the development trends and favorable conditions for the formation of demand for credit services both nationally and internationally. Favorable circumstances that shape the demand for such services as a credit line are highlighted. The advantages of a line of credit are defined – the borrower can get a loan within a certain limit at any time when he needs it. The situation in the country with regard to the use of international credit lines is analyzed. The main attention is paid to the study of key, essential terms of the contract in view of the possible risks of its implementation and compliance with the rights of counterparties. The paper emphasizes the importance of an objective approach in determining the terms and limits of the credit line. It is determined that provided that the goal is clearly defined, which allows to assess the risks of the loan, and the establishment of correct limits and terms of loan repayment, proper development of credit relations is possible in which the rights of each party will have prospects.

Keywords: credit line, loan, financial service, limit, credit institution, credit policy, financial crisis.

УДК 347.621

DOI 10.31733/2078-3566-2021-1-124-128

Кристина РЕЗВОРОВИЧ[©]
кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ДО ПИТАННЯ ПРО ШЛЮБНИЙ ВІК ОСОБИ ЗА ЧИННИМ СІМЕЙНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Здійснено аналіз питання шлюбного віку особи за законодавством України. Досліджено також історичну ретроспективу цієї проблематики та досвід правового регулювання інших країн.

За результатами дослідження запропоновано внести положення до Сімейного кодексу України, де були б визначені причини, за яких особи можуть вступати в шлюб до досягнення ними шлюбного віку, а саме: народження дитини, вагітність, спільне проживання, тяжке захворювання, а також будь-які інші обставини, які виправдовують і роблять доцільним дострокове укладання шлюбу.

Ключові слова: шлюб, сім'я, право на шлюб, шлюбний вік, суд.

© Резворович К.Р., 2021

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1183-613X>

goldkristina@gmail.com

Постановка проблеми. Ще на початку ХХ століття інституту сім'ї пророкували руйнацію, однак він продовжує існувати. Для України це питання особливо важливе, оскільки кризові явища перехідної економіки значно погіршили становище сім'ї в суспільстві. Хоча традиційно Україна вважалася країною з високим рівнем шлюбності, сучасні зміни у шлюбній структурі призводять до скорочення відтворення населення, водночас ці тенденції є об'єктивним і неминучим наслідком трансформації всього комплексу соціальних відносин. Ставлення молоді до шлюбно-сімейних стосунків, зниження показників шлюбів і збільшення кількості розлучень, зниження народжуваності, поширення нетрадиційних форм шлюбів і незареєстрованих шлюбів переконливо свідчать про необхідність адаптації інституту сім'ї до нових соціально-економічних реалій.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблеми правового регулювання шлюбу та сім'ї були предметом досліджень відомих вітчизняних та зарубіжних науковців – фахівців у галузі цивільного і сімейного права: М. В. Антокольської, В. І. Борисової, Є. М. Ворожейкіна, В. С. Гопанчука, І. О. Дзери, О. В. Дзери, М. М. Дякович, Н. М. Єршової, С. П. Індіченко, І. В. Жилінкової, Г. К. Матвеева, О. М. Нечаєвої, М. Т. Оридороги, З. В. Ромовської, В. О. Рясенцева, С. Я. Фурси, Є. О. Харитоновна, Ю. С. Червоного, Я. М. Шевченко, С. І. Шимон та ін.

Мета статті – проаналізувати питання шлюбного віку особи за законодавством України, дослідивши також історичну ретроспективу цієї проблематики та досвід інших країн.

Виклад основного матеріалу. Зацікавленість держави в появі сім'ї, здатній виконувати своє призначення, пояснює, чому вона включає у сферу своєї уваги шлюб, встановлює порядок і умови його укладання і припинення [7; с. 92]. Шлюб – один із найдавніших правових інститутів, що пояснює існування на сьогодні різних теорій визначення його правової природи. Основними з них у науці сімейного права прийнято вважати такі: шлюб – це договір; шлюб – це таїнство; шлюб – одночасно і таїнство, і договір; шлюб – інститут особливого роду.

Відповідно до законодавства України, реалізуючи право на особисту свободу, кожна людина має право на створення сім'ї та проживання в ній (ст. 4 Сімейного кодексу України).

Відповідно до ст. 21 Сімейного кодексу України, яка визначає поняття шлюбу, шлюб – це сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану.

Згідно з чинним Сімейним кодексом України однією з умов укладення особами шлюбу є досягнення ними шлюбного віку. Відповідно до ст. 22 Сімейного кодексу, шлюбний вік для чоловіка та жінки встановлюється у вісімнадцять років. Однак треба зазначити, що до внесення змін до ст. 22 СК України у 2012 році шлюбний вік для жінки був сімнадцять, а для чоловіків – вісімнадцять років.

Під час роботи над новим Сімейним кодексом України було запропоновано декілька позицій щодо шлюбного віку. Думки науковців-юристів щодо цього не збігалися. Психологи, педагоги, медики участі у цій дискусії не брали. Як зазначає Ж. Псарьова, прикро, що спеціалісти, які більш досконало знають фізичний стан та психологію сучасної молоді, підлітків, не висловили свою думку з цього приводу. Адже саме вони могли б довести, в якому віці молода людина є сформованою фізично та морально для укладення шлюбу та створення сім'ї, чи є різниця у формуванні хлопців та дівчат [5, с. 279].

У Стародавньому Римі однією із умов вступу до шлюбу було досягнення шлюбного віку – 14 років для нареченого і 12 років для нареченої та відсутність їх близького споріднення [9, с. 132].

Треба зазначити, що шлюбний вік у всіх державах приблизно однаковий. У Болгарії він однаковий як для чоловіка, так і жінки – 18 років; в Угорщині – 18 років для чоловіка, 16 років для дівчини; в Польщі 21 рік і 18 років відповідно, а в Японії 18 років і 16 років.

В окремих державах в цілому ніяк не вводиться мінімальний вік для шлюбного союзу. Наприклад, відповідно до законодавства Ємену важливою обставиною вважається сексуальна сформованість персон, що вступають у шлюбний союз [1, с. 45].

Водночас тільки нещодавно, в 1978 р., в Португалії шлюбний вік був підвищений для обох статей з 14 до 16 років. Особливість законодавства цієї країни полягає в тому, що особи, які досягли цього віку, можуть вступити в шлюб тільки за згодою батьків, а ті, кому 21 рік і більше, мають право одружитися самостійно.

У п. 1 ст. 13 СК Російської Федерації встановлено шлюбний вік як для чоловіка, так і для жінки 18 років. Вважається, що саме тоді заручені, по-перше, сягають необхідного ступеня фізичної зрілості – адже після вісімнадцяти років жінка без шкоди для власного здоров'я і здоров'я свого потомства може виносити дитину і народити її на світ, а по-друге, мають

такий ступінь психічної зрілості, який дозволяє свідомо підходити до здійснюваного ними життєво важливого кроку. І нарешті, по-третє, до вісімнадцяти років і чоловік, і жінка набувають так звану соціальну зрілість, що дозволяє їм бути повністю самостійними, здатними не тільки здобути освіту, але і працювати, утримувати свою сім'ю, дітей [7, с. 96].

Досягнення шлюбного віку повинно відбутися на день реєстрації шлюбу, а це означає, що подати заяву може і особа, яка ще не досягла шлюбного віку, але досягне його не пізніше ніж протягом одного місяця з дня подачі заяви.

Сімейне законодавство передбачає можливість надання права на шлюб особі, яка ще не досягла шлюбного віку. Надання права на шлюб особі у віці до 18 років віднесено до компетенції суду. Така позиція відповідає Декларації прав людини, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, у статті 16 якої говориться, що жінки і чоловіки, які досягли повноліття, мають право без будь-яких обмежень за ознакою раси, національності або релігії одружуватися і засновувати родину.

Відповідно до ч. 2 ст. 23 за заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано таке право, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам. На думку З. В. Ромовської, цією нормою запроваджена відносно нова правова категорія «надання права на шлюб» особі, яка не досягла шлюбного віку [11, с. 71]. Інші ж правники, зокрема Ю. С. Червоний, наполягають, що, як і в ч. 2 ст. 16 КпШС України, у ч. 2 ст. 23 СК йдеться про зниження шлюбного віку [6, с. 116]. На нашу думку, варто погодитися з тим, що йдеться саме про надання права на шлюб неповнолітній особі, бо щодо неї не вирішується питання про зниження шлюбного віку. Їй лише надається право на шлюб, якщо буде встановлено, що у такий спосіб захищаються її інтереси. До того ж саме це формулювання живає законодавець у ст. 23 СК України.

Законом Української РСР від 20 червня 1969 року було затверджено Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР, де в статті 16 було зазначено, що шлюбний вік встановлюється у 18 років для чоловіків, в 17 років для жінок. Водночас у частині другій цієї норми було зазначено, що «виконавчі комітети районних (міських) Рад депутатів трудящих можуть у виняткових випадках знижувати шлюбний вік, але не більше як на один рік» [8]. У частині другій статті 16 КпШС передбачалася можливість «зниження» шлюбного віку у разі вагітності жінки або народження дитини. Згодом, у зв'язку з внесеними змінами до цієї статті, таке «зниження» могло відбутися «у виняткових випадках», тобто не лише у разі вагітності чи народження дитини.

Отже, як зазначає М. М. Ясинок, із прийняттям у 1969 році Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР було змінено підхід щодо розгляду питання про можливість вступу до шлюбу неповнолітніх осіб від його дозвільного надання до зниження шлюбного віку в адміністративному порядку [14, с. 262].

Стаття 18 Кодексу Республіки Білорусь про шлюб і сім'ю визначає, що шлюбний вік встановлюється у вісімнадцять років. У виняткових випадках, зумовлених вагітністю, народженням дитини, а також в разі отримання неповнолітнім повної цивільної дієздатності до досягнення повноліття орган, який реєструє акти цивільного стану, може знизити особам, які вступають у шлюб, шлюбний вік, встановлений ч. 1 цієї статті, однак не більше ніж на три роки.

Шлюбний вік для чоловіка й жінки в Польщі, як і в Україні, встановлюється у 18 років. При цьому суд може знизити шлюбний вік до 16 років, але виключно для жінки. Зниження шлюбного віку для чоловіка сімейне законодавство Польщі не передбачає. Можливо, це свідчить про дискримінацію чоловіків у шлюбних взаєминах [2, с. 79].

До внесення змін до частини другої статті 23 згідно із Законом № 4525-VI від 15.03.2012 з заявою про надання права на шлюб могла звертатися особа, яка досягла 14 років. В наукових джерелах непоодинокую є думка, що цей вік був цілком виправданий, що підтверджується статистичними даними по Україні, приблизно на період внесення відповідних змін [10, с. 59; 4].

Заява про надання права на шлюб не може подаватися представником такої особи (навіть законним представником, тобто батьками чи особами, які їх замінюють). Для вирішення питання щодо зниження шлюбного віку не вимагається отримання згоди батьками неповнолітніх. Їх згода або, навпаки, заперечення проти реєстрації шлюбу їх неповнолітнім сином або донькою вирішального значення не має. Проте їх позиція щодо цього питання повинна бути з'ясована у судовому процесі. Думка батьків може сприяти встановленню дійсних обставин справи, з'ясуванню відповідності надання цього права інтересам неповнолітнього, оскільки ця відповідність – головний критерій задоволення заяви про надання права на шлюб.

Надання права на шлюб особі у віці до 18 років віднесено до компетенції суду за місцем проживання заявника. Якщо обидві особи, які мають намір укласти шлюб, є непо-

внелітніми, в такому разі кожному з них необхідно подати до суду окрему заяву про надання права на шлюб.

Відповідно до законодавства межа, до якої можна знижувати шлюбний вік, чітко встановлена, але при цьому вказана норма сімейного законодавства не містить навіть приблизного переліку виняткових випадків, що є підставою для надання права на шлюб, особі, яка не досягла шлюбного віку. Аналіз практики, що склалася, дозволяє зробити висновок, що такими винятковими випадками найчастіше є вагітність жінки або народження нею дитини, фактичне утворення сім'ї, хоча подеколи трапляються й інші випадки, зокрема, від'їзд нареченої чи нареченого за межі України на тривалий час, тяжка хвороба.

Саме тут, на нашу думку, виникає низка запитань та проблем, які насамперед пов'язані з тим, що ці особи при вступі у шлюб відповідно до чинного Цивільного кодексу України набувають повної цивільної дієздатності, а отже, набувають здатності своїми діями набувати для себе повного спектра цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та відповідати в разі їх невиконання.

Звісно, вирішити питання про можливість вступу у шлюб осіб, які не досягли шлюбного віку, шляхом встановлення можливості чи неможливості надання їм повної цивільної дієздатності, є цілком можливим на практиці. Дещо більше проблем виникає під час вирішення цього ж питання, якщо це стосується особи, яка народила дитину і якій за висновком не може бути надана повна цивільна дієздатність [5, с. 279].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, треба зазначити, що до ст. 23 СК України необхідно внести положення, де були б визначені (хоча б приблизно) причини, за яких особи можуть вступати в шлюб до досягнення ними шлюбного віку, а саме: народження дитини, вагітність, спільне проживання, тяжке захворювання, а також будь-які інші обставини, які виправдовують і роблять доцільним дострокове укладання шлюбу. При цьому треба мати на увазі, що такі винятки із загального правила повинні поширюватися на осіб обох статей. До того ж треба пам'ятати, що згоди батьків неповнолітнього подружжя на шлюб не потрібно. Їх міркування з цього приводу можуть лише враховуватися при розгляді питання про розірвання такого шлюбу. На нашу думку, такі зміни дозволять вирішити низку проблем, наявних у практиці застосування Сімейного кодексу України на сьогодні, а також уникнути низки проблем надалі.

Список використаних джерел

1. Звеків В. П. Международное частное право : учеб. 2-е изд. М. : Юристъ, 2004. 704 с.
2. Калітенко О. Окремі аспекти реалізації права на сім'ю за законодавством України та Польщі. *Visegrad Journal of Human Rights*. 2016. №5/1. С.77–81.
3. Кодекс Республики Беларусь о браке и семье от 9 июля 1999 г. № 278-З. URL : http://www.pravo.by/world_oflaw/text?RN.
4. Менджула М. В. Надання права на шлюб особам, що не досягли шлюбного віку: окремі проблеми. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2013. № 2 (14). С. 149–157.
5. Молодь у юридичній науці : зб. тез Міжнар. наук. конф. молодих вчених "Четверті осінні юридичні читання" (21-22 жовт. 2005 р.): У 3-х ч. Хмельницький : ХУУП, 2005. Ч. 3, підтом. 2 : Публічно-правові науки. - Хмельницький : [Б. в.], 2005. 199 с.
6. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України ; за ред. Ю. С. Червоного. Київ : Істина, 2003. 464 с.
7. Нечаева А. М. Семейное право. Курс лекций. М. : Юристъ, 1998. 336 с.
8. Основы законодательства Союза ССР и союзных республик о браке и семье, утвержденные Законом СССР от 27 июня 1979 г. Ведомости Верховного Совета СССР. 1968. № 27. Ст. 214.
9. Підпригора О. А. Римське приватне право : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів. 3-є вид. перероб. та доп. Київ : «Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 440 с.
10. Резникова М. Процесуальний порядок розгляду справ про надання права на шлюб: практичні аспекти. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2015. № 6. С. 57–62.
11. Рововська З. В. Сімейний кодекс України : наук.-практ. коментар. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2003. 532 с.
12. Баранова Л. М., Борисова В. І. Сімейне право України : підруч. ; за заг. ред. В.І. Борисової та І. В. Жилінкової. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 264 с.
13. Цивільний кодекс України: Коментар. Вид. 2-ге зі змінами за станом на 15 січня 2004 року. Харків : ТОВ «Одіссей». 2004. С. 32–46.
14. Ясинок М. М. Особливості окремого провадження у цивільному процесуальному праві України (теоретико-правовий аспект) : монограф. Київ : Алерта, 2014. 352 с.

Надійшла до редакції 12.03.2021

References

1. Zvekov, V. P. (2004) Mezhdunarodnoye chastnoye pravo [International private law] : ucheb. 2-e izd. M. : Yurist". 704 s. [in Russ.]
2. Kalitenko, O. (2016) Okremi aspekty realizatsiyi prava na sim"yu za zakonodavstvom Ukrainy ta Pol'shchi [Some aspects of the realization of the right to family under the laws of Ukraine and Poland]. *Visegrad Journal of Human Rights*. №5/1. S.77–81. [in Ukr.]
3. Kodeks Respublyky Belarus' o brake y sem'e [Code of the Republic of Belarus on Marriage and Family] ot 9 yulya 1999 h. № 278-Z. URL : http://www.pravo.by/world_oflaw/text?RN. [in Russ.]
4. Mendzhula, M. V. (2013) Nadannya prava na shlyub osobam, shcho ne dosyahly shlyubnoho viku: okremi problemy [Granting the right to marry persons who have not reached marriageable age: some problems]. *Visnyk Vyshchoyi rady yustytitsiyi*. № 2 (14). S. 149–157. [in Ukr.]
5. Molod' u yurydychniy nautsi [Youth in legal science] : zb. tez Mizhnar. nauk. konf. molodykh vchenykh "Chetverti osinni yurydychni chytannya" (21-22 zhovt. 2005 r.): U 3-kh ch. Khmel'nyts'kyy : KHUUP, 2005. CH. 3, pidtom. 2 : Publichno-pravovi nauky. - Khmel'nyts'kyy : [B. v.], 2005. 199 s. [in Ukr.]
6. Naukovo-praktychnyy komentar Simeynoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Family Code of Ukraine] ; za red. YU. S. Chervonoho. Kyiv : Istyna, 2003. 464 s. [in Ukr.]
7. Nechayeva, A. M. (1998) Semeynoe pravo [Family law]. Kurs lektsyy. M. : Yurist. 336 s. [in Russ.]
8. Osnovy zakonodatel'stva Soyuzu SSR i soyuznykh respublik o brake i semye, utverzhdyonnyye Zakonom SSSR ot 27 iyunya 1979 h. [Fundamentals of the legislation of the USSR and the union republics on marriage and the family, approved by the Law of the USSR of June 27, 1979]. *Vedomosti Verkhovnoho Sovyeta SSSR*. 1968. № 27. St. 214. [in Russ.]
9. Pidopryhora, O. A. (2001) Ryms'ke pryvatne pravo [Roman private law] : pidruch. dlya stud. yuryd. spets. vyshch. navch. zakladiv. 3-ye vyd. pererob. ta dop. Kyiv : «Vydavnychyy Dim «In Yure». 440 s. [in Ukr.]
10. Reznikova, M. (2015) Protsesual'nyy poryadok rozhlyadu sprav pro nadannya prava na shlyub: praktychni aspekty [Roman private law]. *Natsional'nyy yuridicheskiy zhurnal: teoriya i praktika*. № 6. S. 57–62. [in Ukr.]
11. Romov's'ka, Z. V. (2003) Simeynyy kodeks Ukrainy [Family Code of Ukraine] : nauk.-prakt. komentar. Kyiv : Vyd. Dim «In Yure». 532 s. [in Ukr.]
12. Baranova, L. M., Borysova, V. I. (2004) Simeyne pravo Ukrainy [Family law of Ukraine] : pidruch. ; za zah. red. V.I. Borysovoyi ta I. V. Zhyl'kovoyi. Kyiv : Yurinkom Inter., 264 s. [in Ukr.]
13. Tsyvil'nyy kodeks Ukrainy: Komentar [Civil Code of Ukraine: Commentary]. Vyd. 2-he zi zminyamy za stanom na 15 sichnya 2004 roku. Kharkiv : TOV «Odissey». 2004. S. 32–46. [in Ukr.]
14. Yasynok, M. M. (2014) Osoblyvosti okremoho provadzhennya u tsyvil'nomu protsesual'nomu pravi Ukrainy (teoretyko-pravovyy aspekt) [Features of separate proceedings in civil procedural law of Ukraine (theoretical and legal aspect)] : monohraf. Kyiv : Alerta. 352 s. [in Ukr.]

SUMMARY

Krystyna R. Rezvorovych. Issues of person's marriage age under the current Family Code of Ukraine. The scientific article analyzes the issue of marriage age of a person under the legislation of Ukraine. The historical retrospective of this issue and the experience of legal regulation of other countries are also explored.

It is noted that the marriage age in all states is approximately the same. Although in some countries, as a whole, no minimum age is required for a marriage union.

Marriage must be reached on the day the marriage is registered, which means that a person who has not yet reached the marital age but can reach it no later than one month after the date of application.

Family law provides for the possibility of granting the right to marriage to a person who is not yet married. Marriage to a person under the age of 18 is a matter for the court.

According to the law, the limit to which the marriage age can be clearly set, but the specified norm of family law does not even contain an approximate list of exceptional cases, which is the basis for granting the right to marriage to a person who has not reached the age of marriage.

It is proposed to make provision in Article 23 of the Family Code of Ukraine, which would provide an approximate list of reasons why persons may marry before they reach the marriageable age, namely: birth of a child, pregnancy, cohabitation, serious illness, and any other circumstances that justify and make expeditious marriage expedient.

Parental consent is not required to resolve the issue of reducing the age of marriage. However, their position on the matter should be clarified in the lawsuit.

Parents' opinion may help to establish the true circumstances of the case and to determine whether the granting of this right is in the interests of the minor, since this is the main criterion for satisfying the application for the right to marry.

Keywords: family, marriage, the right to marry, married age, court.